

Název a adresa školy:	Střední škola průmyslová a umělecká, Opava, příspěvková organizace, Praskova 399/8, Opava, 746 01
IČO:	47813121
Projekt:	OP VK 1.5
Název operačního programu:	OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
Typ šablony klíčové aktivity:	III/2 Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT (20 vzdělávacích materiálů)
Název sady vzdělávacích materiálů:	Technologie grafiky III
Popis sady vzdělávacích materiálů:	Technologie grafiky III, 3. ročník
Sada číslo:	B-04
Pořadové číslo vzdělávacího materiálu:	17
Označení vzdělávacího materiálu: (pro záznam v třídní knize)	VY_32_INOVACE_B-04-17
Název vzdělávacího materiálu:	Úprava textu; odstavce, titulky, krátké texty
Zhotoveno ve školním roce:	2011/2012
Jméno zhotovitele:	Mgr. Lenka Kašpárková

Úprava textu; odstavce, titulky, krátké texty

Plán učiva

- Sazba, druhy sazby.
- Členění textu do odstavců.
- Nejběžnější způsoby odstavcového uspořádání.
- Úprava titulků a krátkých textů.
- Pravidla pro úpravu titulků.
- Otázky pro zopakování učiva.

Sazba, druhy sazby

Profesionální sazbou dnes obvykle nazýváme zpracování textu v tzv. sázecím programu, a to s ohledem na typografická pravidla daného jazyka a výtvarnou předlohu.

Text je určen svým obsahem a formou. Forma textu je například velikost, barva, styl. Tvorbu a úpravu formy textu nazýváme formátování.

Hladká sazba

Sazba textu z jednoho stupně a řezu písma na určitou šířku sazby. Nejčastěji bývá v odstavcovém uspořádání, obsahuje plynulý text.

Smíšená sazba

Na rozdíl od hladké sazby se používají různé vyznačovací řezy, popř. se kombinují různé druhy nebo velikosti písma. Mohou zde být také poznámky pod čarou a na okraji, citáty, seznamy, záhlaví a zápatí stránky apod.

Vícesloupcová sazba

Častá v sazbě novin, časopisů, slovníků, technické literatury, propagačních materiálů. Dokáže zpřehlednit text, zejména na stránkách většího formátu.

Jiné druhy sazby

Jiné druhy sazby mohou být např. pořadová, tabulková, matematická, notová apod.

Sazba textu se řídí obecnými typografickými pravidly i pravidly českého pravopisu. Východiskem je norma ON 88 2503 týkající se základních pravidel sazby.

Členění textu do odstavců

Odstavec

Odstavec je základní významová a formátovací jednotka textu. Obsahuje obvykle více vět, které tvoří určitý logický celek. Text se člení na odstavce kvůli lepší čitelnosti (prostředek tzv. horizontálního členění textu). Zarovnat text je možné vlevo, na střed, vpravo a do bloku.

Způsob členění textu do odstavců musí být v celé knize jednotný.

Řádkový proklad

Je to mezera mezi řádky, řádkování, vzdálenost dvou účaří sousedních řádků. Ovlivňuje tmavost (světlost) stránky a čitelnost textu. Ta je ideální, pokud řádkování nastavíme cca na 120% stupně písma. Bezpatkové fonty potřebují vyšší hodnoty řádkování. Mělo by být minimálně 110%, doporučuje se ale až 150%.

Proklad mezi odstavci

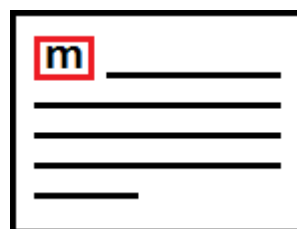
Je mezera mezi odstavci, která slouží k optickému oddělení odstavců. Obvykle bývá větší než řádkový proklad.

Nejběžnější způsoby odstavcového uspořádání

Aby byl text přehledný, je vzhledově rozčleněn právě na odstavce. Způsobů členění textu do odstavců je několik. Prakticky se používá především odsazení prvního řádku nebo oddělování prázdným řádkem.

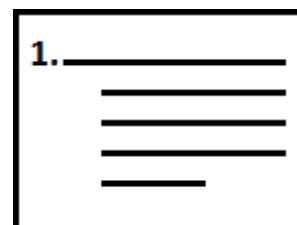
1. Na odstavcovou zarážku prvního řádku

- Při odsazení prvního řádku odstavce je tento řádek posunut vpravo oproti ostatním řádkům, takže čtenář snadno pozná začátek odstavce.
- Šířka tohoto posunutí se označuje jako odstavcová zarážka.
- Nejčastější je tzv. čtverčiková zarážka, kdy na začátku odstavce je prázdné místo velikosti tzv. čtverčíku = velikost malého písmena m. Někdy může být zarážka na dva čtverčíky.
- Slova se mohou dělit nebo se nedělí.

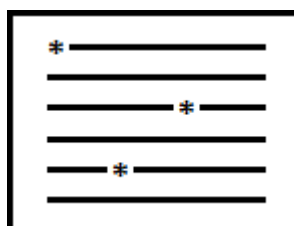
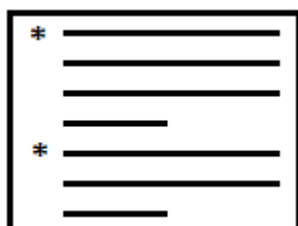
2. Rozčlenění do odstavců pomocí předsazení

- První řádek je na plnou šířku sazby, ostatní jsou zaražené (vhodné například u číslovaných odstavců).

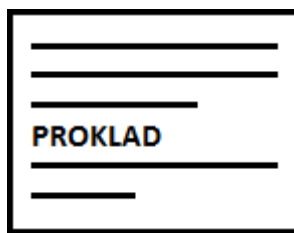
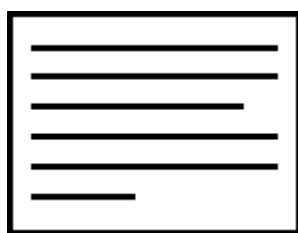
3. Označení začátku odstavce typografickým prvkem

- Grafický prvek může být zlomková čára, plný čtvereček, bod, hvězdička apod.
- Prvek bývá umístěn buď na začátku odstavců, nebo průběžně v textu.

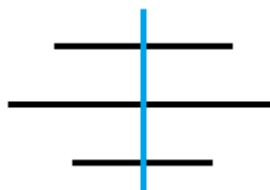
4. Úprava odstavců bez zarážky

- Úprava bez odsazení prvního řádku je vhodná pouze pro sazbu do bloku.
- Začátek odstavce se nijak nezvýrazňuje, první řádky odstavců začínají zkraje.
- Pro rozlišení jednotlivých odstavců slouží pouze nezarovnaný poslední řádek odstavce, který by měl končit před pravým okrajem.
- Východový řádek předcházejícího odstavce musí končit alespoň čtverčikovým prázdným místem.

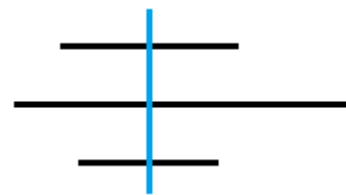
Úprava titulků a krátkých textů

1. Na středovou osu

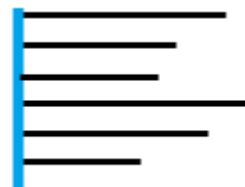
2. Na mimostředovou osu

(většina řádků je umístěna na střed a některé vybočují).

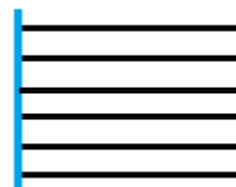

3. Na zarážku (praporek)

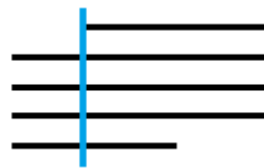
(nalevo či napravo).

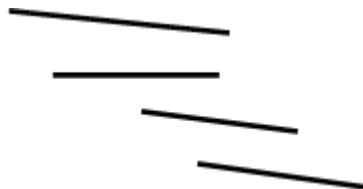
4. Do bloku

5. Se zarážkou

6. Volně (asymetricky)

Pravidla pro úpravu titulků:

- Umístění titulků je důležitou součástí typografické úpravy.
- Musíme volit písmo, které harmonizuje s písmem hlavního textu (font family).
- V celé knize musí být komponovány nadpisy vždy jedním způsobem.
- Rozlišujeme důležitost mezi hlavním titulním titulem, podtitulkem atd. a to velikostí či tučností (duktem) písma.

Otázky a úkoly k zopakování učiva

1. Co je to hladká sazba?
2. Jaké jiné druhy sazby ještě existují?
3. Z jakého důvodu se text člení do odstavců?
4. Co je to řádkový a odstavcový proklad?
5. Jakými způsoby se text upravuje do odstavců?
6. Jaké existují způsoby úpravy titulků a krátkých textů?

Seznam použité literatury

- BERAN, V. *Aktualizovaný typografický manuál*. 4. vyd. Praha: Kafka design, ISBN 2005. 80-901824-0-2.
- BLAŽEJ, B. *Grafická úprava tiskovin*. Praha: SPN, 1990. ISBN 80-04-23201-9.
- DUSONG, J. - L., SIEGWARTOVÁ, F. *Typografie - od olova k počítačům*. Praha: Svojtka a Vašut, 1997. ISBN 80-7180-296-4.
- ELIŠKA, J. *Vizuální komunikace; písmo*. 1. vyd. Brno: CERM, 2005.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

- FORŠT, J. *Abc DTP, zadání a zpracování reklamních tiskovin*. 1. vyd. Praha: Grada, 1995. ISBN 9788071692225.
- KOČIČKA, P & BLAŽEK, F. *Praktická typografie*. Praha: Computer Press, 2002, ISBN 8072263854.
- RYBIČKA, J. *Pokročilé zpracování textů a DTP*. 2004.
Dostupné z <https://akela.mendelu.cz/~rybicka/prez/zpract/kap1234.pdf>.
- ŠALDA, J. *Od rukopisu ke knize a časopisu*. 4. přeprac. vyd. Praha: SNTL, 1983.